

GAMBIA BOLONO

MANDINKA SUUKUUWO LU
POEMS IN MANDINKA

N´Denian Kebba Landing Sonko

GAMBIA BOLONJO

Finduu bankoo lu bee domandiŋo,
ì wula kono daafeŋo Sinbonjata.
Baajoyi ñimma lu bankoo,
baajenjenkeñe ñimma lu bankoo.
Ñee muta boloŋo niŋ fiifeŋ nafaamaa lu bankoo.
Ñ jusukuŋo lu niŋ ñ toorinlaban bankoo,
ñ niijuloo lu niŋ kuŋo lu kanta bankoo,
ñ batakunjuloo lu saariŋ bankoo.
I la bamburanbaa kono,
tirinka, ŋunuma niŋ teeteediŋo lu,
i be ñ neeneeku la suuto tili.
Ntolu le mu i la dinbaayaa ti,
ite le mu ñ baamusu lanmaañoontanjo ti,
Gambia bolonbaa.
Saanementereng joyi ñimma bankoo,
Sandenmunkutoo joyi ñimma bankoo,
Banjul joyi ñimma bankoo,
Albadari niŋ Fuutajalonj teema boloŋo bankoo.
Mbulumanotoo Mayimuna,
Gambia boloŋo baamusoo.
Mayimuna la jimbikala luuluu-ñeleñelelaa lu.
Kaloo lu be jaarinj mankoo lu kanj santo bolonj kunto.
Gambia dindiŋo lu be i kontonj niŋ jaayi la suuto tili.
Maliyandibambo lu la bankoo,
maliyandibalibambo lu la bankoo,
Berendiŋ, Kaakikala niŋ Folonko bamboo lu la bankoo.
Bamboo lu meŋ nu niŋ moo lu ka ñaami ño to.
Koomoosi niŋ kundebudebu-bamboo lu,
ì te moo ŋuura la sako barama.

Ñ jusukuŋ lu niŋ ñ toorinlabanŋ bankoo,
ñ niijuloo lu niŋ ñ kuŋo lu kanta bankoo,
ñ batakunjuloo lu saariŋ bankoo.

I la bamburanbaa kono,
tirinka, ŋunuma niŋ teeteediŋo lu,
i be ñ neeneeku la suuto niŋ tili.

Ntolu le mu i la dinbaayaa ti,
ite le mu ñ baamusu lanmaañoontaŋo ti,
Gambia bolonbaa.

Bamba saŋaroo lu la bankoo,
kotoboobali saamironbamboo lu la bankoo.
Wo lu koo te soŋ na moosi niŋ debudebu la.
Bamba ñinmeluŋo lu niŋ ŋoorinjawo lu la bankoo.

Fidinkalibamboo lu meŋ nu bika dukundi,
boloŋo faasaa la a batarilaa lu bulu.

Jalafayilaa lu maadiyaariŋo,
natoos niŋ duñoos kaŋ ñ denkilitoos be,
jaloo lu fayiku la taariŋ boloŋo kono.

Baajoyi ñimma lu bankoo,
baajenjenkeñe ñimma lu bankoo,
Sinbonjatoo lu la bankoo,
Saamironbamboo lu la bankoo,
ñee muta boloŋ niŋ fiifeŋ nafaamaa lu bankoo.
Kamerenbaa! Gambia bolonbaa.

WULUULAA ÑIMMA

Kari jamaa dunujiibali.

Dunu be dunu kaŋ,

lanfu be lanfu kaŋ,

ku ke ño kaŋ,

ku ke ño la.

kari jamaa dunujiibali.

Tuma bee jusuma,

foonoo niŋ balamaakuyaa.

Dunu loojaŋo niŋ dimi loosutuŋo.

Ñimmakiŋ dimoo niŋ wuluuwo la koleyaa,
diŋo maŋ dimi meŋ kalamu ta, sako ka a loŋ.

Dunoo jindoo niŋ dimoo la tenkuŋ,
tariyaa ñaama, ì joosayi ta kanoo niŋ jikoo la.

N na kumbo loojaŋo,

i la ñaakandi loojaŋ.

N na balamaakuyaa loojaŋo,

i la niifitii niŋ toora loojaŋ.

N na timikulumuyi loojaŋ

i la ñinkoyijele loojaŋ.

Wuluulaa lanmaañoontaŋ,
wuluulaa joosayibali ñimma.

I joofeŋ te n bulu,

aduŋ n nana te a soto no la.

Wuluulaa ye wuluufeŋo miira,

wuluufeŋo ye wuluulaa miira.

Kunnamiirabaa fula,

ì kaanaa ño tu kooma.

Kaanaa n ñininkaa feŋ na,

n te meŋ soto no la,

adun̄ i balifeŋ te tara no la n bulu.
Baa wo baa niŋ a wara ta,
Daarilaamansoo la waroo koo la,
ite le mu n na wo moo lu
niŋ fejo lu bee waramaa ti.
Ite le mu n na kanumoobaa ti,
ite le mu n na jikimoobaa ti,
ite le mu n na lonmoobaa ti.
Kanoo niŋ jikoo sunjinono keroo,
ñinabali domoro, dindinnafuloo.
Wuluulaa lanmaañoontan̄ ñimma,
wuluulaa joosayibali ñimma,
a baraka, a baraka aniŋ a baraka baake.

SEMBO

Sembe marabali hakili la labanjo,
kataa, nambara anij kasaara.

Fankamaayaa semboo,
nij a manj mara hakili la,
moo kasaara nij toora.

Londoo semboo,
nij a manj mara hakili la,
moo nimisandi nij filindi.

Darijoo semboo,
nij a manj mara hakili la,
moo batandi anij,
sawoo manj tara jee duj ku to ke.

Maraloo semboo,
nij a manj mara hakili la,
moo toora nij kasaara.

Jaatakendeyaa semboo,
nij a manj mara hakili la,
fanj tiñaa nij nimisaku ke.

Sembe mara anij hakili la,
fanj nij moo nafa.

Sembe marabali hakili la,
fanj nij moo kasaara.

Foro faa ta kasana doo to,
a la boroo si jee kunbanj ne,
bari maloo le ye a tundi jee.

Semboo manj ke moo,
kalamutariño mankuta ti.

Ku doo ye moo too bo,
a manj a too diyaa.

DANHAYIHAYI

Dukudukuroo niŋ dumburoo,
duŋ ta duuwo duuma duutalaa la.
Dukudukoo duŋ ta dulaa tenkundiŋo to,
wo to mammaŋ ta ño la.
Dukudukoo duŋ ta dulaa tenberinŋo to,
wo to janjaŋ ta ño la.
Dukudukoo duŋ ta dulaa tilindiŋo to,
wo to ŋoojinŋ ta ño la.
Dukudukoo duŋ ta dulaa tenkeyaariŋo to,
wo to duu ta ño la.
Dukudukoo duŋ ta dulaa deyiriŋo to,
wo to sonka ta ño la.
Dukudukoo duŋ ta dulaa fanuriŋo to,
wo to dete ta ño la.
Dukudukoo duŋ ta dulaa sumayaariŋo to,
wo to kandi ta ño la.
Dukudukoo niŋ dumburoo duŋ ta,
duuwo duuma duutalaa la.
kanbenbaliyaa niŋ janfaa le ye i jiyandi.
Dukudukulaa la dumburoo ka meŋ bee tiña,
ñiiñaarilaa la ñiiñaaroo ka kori,
wo lu jamaa le hataji kalaŋ na ño la.
Deŋ ŋaniya la niŋ kanberŋo te kori la ku la.
Nà deŋ ŋaniya la, ka dukudukulaa,
danhayihayi bayindi ño la.
Dukudukulaa ye hataji bayi duuwo kono,
a ye ke Danhayihayi ti, doyaamoobaa niŋ bayifeŋ.

WAAMO

Fuululuwaamoo ye funtaŋo,
fintindi dulaa bee la.

Waameji wamoo,
be woyi la dulaa bee to.

Woosi-baamoolaa sawoo ke ta a ye,
karatoo kandalaa be karata loo la.

Sapisilenkoo sapisiloo sapi ta ño la.
Sapirilaa maŋ silenloo sapi a ñaama,
saporilaa naata siloo yele niŋ silaŋo la.

Waawaawankaŋo tamba ta,
tuma bee waawaa muta la.

Paapaanakaakoo te soŋ na,
tuma bee paapaa muta la.

Jambatosaa wo te huu balan na,
huu balan Tuuraa lu foodeebaa,
Kankun balanbalan Tuuraa.

FILINÑAAMOO

Sanji keme naanii,
bo dulaa lonbaliyaa.
Sanji keme naanii,
taa dulaa lonbaliyaa.
Sanji keme naanii,
tara fañ bulu nobaliyaa.
Yamaliyamali danbali,
Timpa la ñaanii Bala ye danbali.
Sanji keme naanii filiñaamoo.
I loj wula kono ñaamanj te,
i loj wula kono yirinj te,
i loj wula kono fitanj te,
i loj wula kono dalanj te,
Ala daañaamanj te.
Adamadiño daañaama le mu,
ka a ñonj adamadiño toora niñ kasaara.
Suluusajimaa filiñaamoo.
Niñ suluusajimaa manj faa no,
saajikuloo ye wura a bala,
a la suluuyaa ye laa kenema.
Saajiyoo lu niñ ì maariyoo la,
kandoo niñ tankoo.
Sanji keme naanii ñaadiboo.
Sanji keme naanii yamaliyamaloo.
Sanji keme naanii janjanjo.
Filiñaamoo meñ ye wo no,
a ñaamoo ye dantoo siñ, a turoo ye banj.
Ñaayeleñaamoo ye tutu a noo to.

KAAWAAKUÑAAMOO

A foo ku a ñaama,
a te ke ku la a ñaama.
Ì dendetoo yoofiku a ñaama,
i te fintiku la ì kaŋ a ñaama.
Ì bendiku a ñaama
i te janjanku la a ñaama.
Ì kenkenku a ñaama,
i te kunbenku la a ñaama.
A dundi ku to a ñaama,
i te a bundiku la jee a ñaama.
A dookundiku a ñaama,
i te a foñondiku la a ñaama..
Ì futundiku a ñaama,
ì te talaaku la a ñaama.
A wuluuku a ñaama,
a te kuluuku la a ñaama.
A teetendiku a ñaama,
a te taamaku la a ñaama.
Kaawaaku niŋ hakilitu ñaama.
Niŋ tutuñaamoo ye kutu falinta la,
faniyaa te kutu no la tooña la.

SAATEEBAA TO SIILAA LU

Saateebaa to siilaa lu,
àli la jaatakendeyaa be dii le?
Tuma bee borinboriŋ,
suuto niŋ tili tuma bayindi.
Boroo te tuma meŋ soto no la,
ka tembe a fe, sako ka tamba a la.
Korontotoo daasaama, kontonj niŋ siimanj.
Sila kaŋ domori niŋ taatoo jikandi miŋ,
korontotoo laa niŋ hawujitoo wuli.
Saateebaa to siilaaa lu,
àli la jaatakendeyaa be dii le?
Jarabi suuto niŋ tili borinboriŋ,
foñondi te bori meŋ to,
aduŋ daha fana te ke no la.
A si ke ñaa-wo-ñaa,
fo boroo si ke doronj.
Huuji! Tuma bee bori danbali.